

העברת בורר מתפקידו – סוגיות נבחרות

על פי לשון סעיף 11 לחוק הבוררות, רשאי בית המשפט להעביר בורר מתפקידו באחד המקרים הבאים:

- (א) נתגלה שהבורר אינו ראוי לאמון הצדדים.
  - (ב) התנהגותו של הבורר במהלך הבוררות גורמת לעינוי-דין.
  - (ג) נבצר מהבורר למלא את תפקידו.
- את הבקשה ניתן להגיש פעמים אחדות, בכל פעם שעולה וצצה בעיה כזו.

ההחלטה להעביר מתפקידו נושא משרה מעין-שיפוטית, טומנת בחובה רכיבים של פגיעה בכבודו, בשמו הטוב של הבורר ובתכליתו של מוסד הבוררות. ראוי אפוא להקפיד על כבודם ועל מעמדם הציבורי של בוררים החשופים להליך משפטי, שכן קיימת סכנה של עשיית שימוש בטענה בדבר משוא פנים למטרה הזרה של עיכוב הבוררות או ביטול תוצאותיה. במיוחד חשובים הדברים הללו לגבי בוררות המתנהלת בשלבים. בתום השלב הראשון כבר ברור מי הוא הצד "המפסיד". ואפשר שכבר בשלב זה ישאף אותו צד לבטל את הליך הבוררות בכל מחיר¹.

מינוי הבורר הוא פרי הסכמתם של הצדדים במחלוקת ושל הבורר. על כן, מקובל לראות את הבוררות כקשר חוזי משולש, הכולל בורר ושני צדדים². הבורר רשאי לדחות את פניית הצדדים אליו, בניגוד לשופטים שאינם נבחרים על ידי הצדדים ואינם בוחרים את "התיקים" שלפניהם. אולם, משקיבל הבורר את התפקיד וניהל את הבוררות עד לפרק האחרון, מוטלת עליו חובה להביא את ההליך לסיום בפסק בוררות בר אכיפה. הוא הדין לגבי הצדדים לבוררות. לא יאה זה ראוי לסייע לצד המעוניין לחמוק מהבוררות, כל אימת שמתעורר בליבו חשש כי הבורר יפסוק נגדו.

הסמכות להעביר בורר מתפקידו לאחר שהליכי הבוררות החלו, מוענקת בחוק לבית המשפט (סעיף 11 לחוק הבוררות), ועל הצדדים לפנות לבית המשפט להעברת הבורר מתפקידו³. השיקולים שמשקלים לשם החלטה להעברת בורר מתפקידו, אינם שונים מהשיקולים לפסלות שופט. בדומה לשופט, על הבורר להיות נקי כפיים ולפעול ללא משוא פנים.

פקיעת סמכותם של בוררים

פקיעה עקב חלוף זמן

בית המשפט המחוזי בירושלים דחה את בקשתה של חברה להצהיר כי בוררים, שדנו בסכסוך בינה לבין חברה אחרת, היו מוסמכים להחליט במהלך הבוררות שהתנהלה לפניהם על מינוי בורר מכריע.

בית המשפט פסק כי התארכות הליכי הבוררות לתקופה ממושכת – כשנתיים במקרה זה –

¹ ה"פ (מחוזי ת"א) 690/01 ירוקום שיווק (1986) בע"מ נ' אדיוסופט בע"מ (18.8.2002).

² ה"פ (מחוזי ת"א) 317/05 י. רוטשטיין מערכות מידע (1986) בע"מ נ' רוטשטיין מערכות מידע בע"מ (14.7.2005).

³ ה"פ"ב (מחוזי י-ם) 9294-05-16 אורלובסקי נ' רסקו ניהול ופיתוח בע"מ (2.2.2017). לדיון בעליון: רע"א 2042/17 אורלובסקי נ' רסקו ניהול ופיתוח בע"מ (6.8.17).

סיכלה את תכלית מוסד הבוררות בכלל, ואת הסכם הבוררות בין הצדדים בפרט; סמכות הבוררים פקעה בשל חלוף הזמן, והם לא היו מוסמכים להחליט על מינוי בורר מכריע.

בית המשפט הבהיר כי אחת המטרות העיקריות העומדות ביסוד מוסד הבוררות היא מתן אמצעי נוח, מהיר ויעיל לצדדים ליישוב סכסוכים מחוץ לכותלי בית המשפט. משך זמן הבוררות מהווה גורם לפקיעתם של הסכם הבוררות ושל סמכות הבורר. סעיף 19(א) לחוק הבוררות מאפשר הארכת התקופה לפעולות הבורר, לבקשתו של בעל דין או מיוזמתו של הבורר עצמו. חלוף הזמן למתן פסק הבוררות מהווה עילה לביטול הפסק, כאמור בסעיף 24(8) לחוק הבוררות.

השאלה, מהו המועד שנקבע למתן פסק הבוררות, נבחנת על פי נסיבותיו של כל מקרה ומקרה, כשלעניין זה עומדים לבחינה ולפרשנות הסכם הבוררות והתנהגות הצדדים, במפורש או מכללא, במהלך הבוררות. במקרה זה, מדובר בבוררות שתכליתה, כעולה מהסכם הבוררות, ליצור מסגרת דיונית להכרעה מהירה ויעילה בסכסוך. מהתנהגות הצדדים במפורש ומכללא התברר, כי הייתה הסכמה להארכה מסוימת בהליכי הבוררות. אך לאחר שחלף מועד זה, ולאחר שהחברה המשיבה הודיעה לבוררים כי הזמן למתן הפסק חלף וכי סמכותם פקעה – וביקשה מהם להתפטר מתפקידם – חובה הייתה על הבוררים לתת החלטה בבקשה, והם לא היו מוסמכים להתעלם מדרישת החברה המשיבה שיתפטרו מתפקידם. זאת, מכיוון שפגה סמכותם בשל חלוף הזמן, והם לא היו מוסמכים להחליט עוד על מינוי בורר מכריע, בלא שניתנה החלטה מוסמכת, והעיקר – מוסמכת על הצדדים, המאריכה את תוקף הבוררות⁴.

בית המשפט המחוזי דחה בקשה להארכתו של הליך בוררות, משום שהארכה שהתבקשה הייתה ארוכה באופן ניכר מפרק הזמן שקבע המחוקק בתוספת לחוק. בעניין **זורטל אילת (1998) בע"מ (בפירוק ובכינוס נכסים)**⁵, דחה בית המשפט העליון את בקשת הערעור וכך קבע:

"כידוע, הצדדים הם שקובעים את פרק הזמן לניהול הבוררות באמצעות הסכמה שעשויה למצוא מקומה גם בהסכם הבוררות, אך בהעדר הסכמה בנדון יחול פריט טו לתוספת הראשונה לחוק הבוררות, לפיו על הבורר לפסוק תוך שלושה חודשים מהיום שהחל לדון בסכסוך או מהיום שנדרש להתחיל בו על ידי הודעה של בעל דין, הכל לפי המוקדם יותר, כשיש לו אפשרות להאריך את המועד עד לשלושה חודשים נוספים [...] בנסיבות המקרה נוצל פרק הזמן בן ששת החודשים כאמור. הצדדים רשאים אמנם להאריך את המועד למתן פסק הבוררות בהסכמה, אלא שבמקרה דנן לא ניתנה הסכמה להמשך הבוררות [...] גם אם הצדדים לא הסכימו על הארכת המועד לניהול הבוררות וגם אם חלפה התקופה הסטטוטורית לניהול הבוררות רשאי בעל דין או הבורר לפנות לבית המשפט המחוזי ולבקש הארכה נוספת [...] לבית המשפט יש שיקול דעת אם להאריך את המועד למתן הפסק אם לאו [...]".

ברע"א 2650/95 מרכז ציון חברה לפיתוח ובנין בע"מ נ' כידון, פ"ד נ(5) 466, 473 (1997), לעניין פקיעת הסכם בוררות מחמת נטישתו על-ידי הצדדים, אף בלא הודעה פורמאלית: **"אכן, כאשר מדובר בהליך בוררות אשר הופסק בעודו באבו, או שננטש על-ידי הצדדים בטרם הסתיימו ישיבות הבוררות, ניתן יהיה, במקרים המתאימים, להגיע למסקנה כי על יסוד התנהגות הצדדים הסכם הבוררות פקע, אף בהיעדר הצהרה פורמאלית על כך"**.

בת"א (מרכז) BZ Initiative SRL 23404-10-23 נ' אליעזר ענבר נמצא כי הליך בוררות שלא קודם משך שנים רבות זאת לאחר שהצדדים במשותף הודיעו על הפסקתו. מהווה שיהוי ממושך בקידום הליך בוררות אינו מתיישב עם הרציונל העומד בבסיס מוסד הבוררות כהליך מהיר ויעיל להכרעה

⁴ ה"פ (מחוזי י-ם) 156/00 ת.ס. תעשיות סיליקט בע"מ נ' רותם אמפרט נגב בע"מ (24.7.2000).

⁵ רע"א 667/11 זורטל אילת (1998) בע"מ (בפירוק ובכינוס נכסים) נ' ים אילת בע"מ (בכינוס נכסים) (22.3.2011).

בסכסוכים כך שמקום בו הצדדים אינם פועלים לקידום הליכי הבוררות משך שנים ארוכות, הם ייראו כמי שזנחו את הליכי הבוררות (רע"א 6636/21 מגן נ' שכטר (13.10.2021), רע"א 1172/15 ביתן נ' ברכיה מושב עובדים להתיישבות חקלאית שיתופית בע"מ (2.4.2015), רע"א 5983/08 קטלנה מימון בע"מ נ' פייגלין (21.10.2010), רע"א 1644/10 רחין נ' זמלר, (7.12.2011), רע"א 9318/03 שובל נ' גרי אלכסנדר בע"מ, פ"ד נט(1) 828, 836-837 (2004).

מינוי בורר חליף והעברת הדיון לבית המשפט

הכלל הוא, כי אם התפנתה כהונתו של בורר עקב התפטרותו או פטירתו, או עקב העברתו מתפקידו, ימנה בית המשפט בורר חליף. זאת – אם אין כוונה אחרת משתמעת מהסכם הבוררות, כלשון סעיף 12(א) לחוק. החריג נקבע בסעיף 12(ב), שלפיו אם הועבר בורר מתפקידו – רשאי בית המשפט, במקום למנות בורר חליף, להחליט כי הסכסוך לא יידון בבוררות, ובלבד שקיים טעם מיוחד לכך. בעניין אחר, פסק בית המשפט כי יש להעביר את הבורר מתפקידו וכי בהתחשב בנסיבות התנהלות ההליך, הימשכותו ולאור ההליכים הרבים שהתנהלו בין הצדדים, במקביל להליכי בוררות, ימשיך בית המשפט לדון בסכסוך.⁶

הוראותיו השונות של סעיף 12 הנוגעות במינוי בורר חליף נדונו בעניין מורל⁷. נקבע כי סעיף 12(א) עוסק בפניו כהונתו של בורר מכמה סיבות אפשריות לעומת סעיף 12(ב), העוסק אך ורק בהעברתו של בורר מתפקידו ובית המשפט רשאי לא לפעול על פי המנגנון בסעיף 8 לחוק, אם ראה "טעם מיוחד לכך".

מאיר ודוד כהן – השקעות ובנין בע"מ⁸, הוגשה בקשה לבית המשפט לעשות שימוש בסמכותו – לפי סעיף 8 לחוק הבוררות – ולמנות בורר חלופי לצורך הכרעה בחילוקי הדעות שנתגלעו בין המבקשת למשיבים בכל הנוגע לעבודות הבנייה והשיפוצים שביצעה המבקשת בבית המשיבים. נפסק כי משלא הוכחה "כוונה אחרת" המשתמעת מהסכם הבוררות, יש ליתן תוקף להסכמת הצדדים – שלפיה הסכסוך יועבר להכרעה בהליך בוררות – ולהורות על מינוי בורר חליף תחת "מנהל הפרויקט" כנקוב בהסכם. בית המשפט יעדיף פרשנות של הסכם הבוררות, אשר לפיה יישאר הסכסוך שבין הצדדים במסלול של בוררות, על פני פרשנות אשר תביא לתוצאה שהסכסוך יועבר לבתי משפט האזרחיים.

העובדה שהצדדים מינו אדם מסוים שנקבו בשמו, כבורר בלעדי, אינה מחייבת את המסקנה כי התכוונו לכך כי – אם מסיבה כלשהי – לא יוכל הוא לכהן כבורר, כי אז מתבטלת הבוררות. עובדה זו כשלעצמה אין בה כדי ללמד על כוונתם שלא ניתן יהיה למנות בורר חליף אם יתברר שהבורר שנבחר על ידיהם אינו מעוניין או אינו מסוגל למלא את התפקיד שהצדדים יעדו לו. אותו עיקרון יחול לא רק כשנקבו הצדדים בשמו של בורר מסוים, אלא גם כשנקבו בתיאורו או בתפקידו. ומסקנה זו היא רלוונטית במקרה דנן, לאור הגדרת הבורר בהסכם לפי תפקידו – "מנהל פרויקט" – ולא לפי שמו.

השימוש בסמכותו של בית המשפט לפי סעיף 12 לחוק מסור לשיקול דעתו של בית המשפט, אשר יתחשב בנסיבות העניין כולו. בנסיבות המקרה, לא נמצאה סיבה אובייקטיבית כלשהי שלא להמשיך ולהעדיף את מוסד הבוררות כאלטרנטיבה המועדפת, שכן מדובר בסכסוך בדבר ביצוע עבודות קבלניות. בסכסוך מסוג זה, כל הכרעה בו תישען ממילא על חוות דעת מקצועיות,

⁶ בש"א (שלום י-ם) 9576/04 נ.ח. שיווק גלאט ירושלים חלק למהדרין בע"מ נ' סגל (17.7.2007).

⁷ רע"א 8420/14 מורל נ' צור (22.2.2015).

⁸ הפ"ב (מחוזי י-ם) 10025-09-11 מאיר ודוד כהן – השקעות ובנין בע"מ נ' רפפורט (25.3.2012).

או על ידע מקצועי של הבורר בתחום זה, כך שאין לבית משפט עדיפות על פני בורר מקצועי.

בעניין האוסף חברה לשירותים בע"מ⁹, נדונה החלפת בורר בשל התפטרותו של הבורר המסוים שננקב בהסכם הבוררות. הסכסוך שבגיננו נכרת הסכם הבוררות נתגלע בין עיריית אופקים לבין חברה לשירותים, בעניין אספקת שירותים לפינוי אשפה. הסדר הפשרה שאליו הגיעו הצדדים בעזרת הבורר המוסכם לא אושר על ידי משרד הפנים. הבורר התפטר מתפקידו והעירייה הציעה בורר אחר.

העירייה ביקשה להגביל את סמכותו של הבורר החדש, כך שהוא יוסמך לפסוק סכום שלא יעלה על סכום "תקרה" שייקבע. לאחר שהחברה לשירותים התנגדה להגבלת הסמכות, הודיעה העירייה לבורר כי בשל עמדתה של החברה לשירותים, היא מתנגדת למינויו כבורר ומבקשת ממנו להימנע מביצוע כל פעולה כבורר. למרות זאת, קיבל הבורר את עמדתה של החברה לשירותים, שלפיה הצדדים כבר הסכימו לניהול הליך הבוררות לפניו, והזהיר את העירייה מתוצאות אי התייצבותה לשיבת הבוררות שנקבעה. כעבור יומיים, נתן הבורר פסק בוררות, שבו קיבל את תביעתה של החברה לשירותים ודחה את התביעה שכנגד שהגישה העירייה.

בית המשפט העליון קיבל את קביעתו של בית המשפט המחוזי, שלפיה דינו של פסק הבוררות להתבטל. בהחלטתו קבע בית המשפט כי נפל פגם בהליך מינויו של הבורר. אמנם היה בין הצדדים הסכם בוררות תקף, אך לא נקבע בו מנגנון שלפיו ימונה בורר חליף. בהיעדר הסכמה על אופן מינויו של בורר חליף, רשאית הייתה העירייה להתנות בתנאים את הסכמתה למינויו של הבורר החליף. בנסיבות אלה, היה על החברה לפנות לבית המשפט קמא בבקשה למינוי בורר בהתאם לסעיף 8 לחוק הבוררות.

ברעא 2061/21 דן גרטלר נ' משה גרטנר

רשות ערעור על פסקי דין והחלטות בענייני בוררות אינה ניתנת כדבר שבשגרה, ושמורה למקרים בהם עולה שאלה עקרונית משפטית או ציבורית, החורגת מגדר עניינם של הצדדים למחלוקת, או כאשר נדרשת התערבות משיקולים של צדק או לשם מניעת עיוות דין. המבקשים לא הצביעו על טעמים מעין אלה. אך גם לגופם של דברים לא נמצא ממש בטענותיהם.

סעיף 12 לחוק הבוררות מאפשר לביהמ"ש למנות בורר חליף, אם נתפנתה כהונתו של בורר, מסיבה כזו או אחרת, וזאת בהיעדר כוונה אחרת המשתמעת מהסכם הבוררות. רק במקרים חריגים יקבל ביהמ"ש את הטענה שיש הצדקה לעשות שימוש בשיקול הדעת המוקנה לו בחוק שלא למנות בורר חליף. טענתם העיקרית של המבקשים היא כי הסכם הבוררות הופר ע"י המשיבים ובשל כך אין עוד מקום לחייבם להמשיך לנהל את הליך הבוררות. למעשה, טענה זו שקולה לבקשה להפסקת הבוררות.

נקבע מקדמת דנא כי מרגע שהבורר נכנס לתפקידו אין עוד לדבר על אפשרות של הפרת הסכם- הבוררות, כי אותו הסכם כבר בוצע במלואו. מרגע שהבוררות נתכוננה היא חיה את חייה העצמאיים. רק במקרים חריגים וקיצוניים במיוחד תצדיק התנהלות של צד להסכם הבוררות את הפסקת הליכי הבוררות, בפרט לאחר שהחל הבורר לפעול. המבקשים מנסים לרוחץ בניקיון כפיהם ולטעון כי האשם כולו למצב שנוצר מוטל על המשיבים והתנהלותם כה חריגה, כך שמוצדק להפסיק את הליך הבוררות. ברם, מבלי לטעת מסמרות, דומה כי אף אחד מהצדדים אינו יכול להתהדר בהיותו צדיק גמור. מכל מקום, לא נמצא כי התנהלות המשיבים אכן מצדיקה את הפסקת הליך הבוררות, בפרט נוכח השלב המתקדם בו הוא מצוי.

---

⁹ רע"א 758/08 האוסף חברה לשירותים בע"מ נ' עיריית אופקים (15.4.2008).

